

УДК 347.965:342.72/.73

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699533>

С.С. БАНДУРКА,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор філософії, м. Харків, Україна; e-mail: lawyerkyiv895@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1928-4566>

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

S.S. BANDURKA,

Doctoral Candidate, Kharkiv National University of Internal Affairs, Ph.D. in Philosophy,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: lawyerkyiv895@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1928-4566>

THE STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF INTERACTION BETWEEN THE STATE AND ADVOCACY IN THE SYSTEM OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS PROTECTION

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростаючим значенням захисту прав і свобод людини в сучасному світі, держава та адвокатура відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного захисту та виконання правових норм. Однак, несвоєчасна або недостатньо науково обґрунтована взаємодія між цими сторонами може становити загрозу для ефективності правової системи та захисту прав людини. Проблема полягає в тому, що стан наукової розробленості взаємодії між державою та адвокатурою в контексті захисту прав і свобод може бути недостатнім. Відсутність чітких науково обґрунтованих підходів, недостатня обмін інформацією між сторонами або недостатня увага до досліджень у сфері взаємодії можуть призвести до недосягнення високої якості захисту прав і свобод громадян. **Метою** статті є історико-правовий огляд наукової розробленості взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини. Використані такі **методи**: збір і аналіз емпіричних даних для отримання конкретних відповідей на питання щодо взаємодії; компаративний аналіз – для порівняння досвіду та практики взаємодії держави та адвокатури в різних країнах або регіонах з метою виявлення спільних тенденцій та різноманітності; історичний аналіз – для дослідження історичного розвитку взаємодії між державою та адвокатурою й з'ясування, які чинники сприяли або гальмували їхню співпрацю в минулому. **Результати** – зроблено огляд сучасного стану наукової розробленості взаємодії між державою та адвокатурою в сфері захисту прав і свобод, що дозволить визначити основні тенденції, виклики та проблеми, що існують у цій сфері; виявлені недоліки або прогалини в науковій розробленості взаємодії між державою та адвокатурою, також важливість та вплив наукових експертиз у процесі взаємодії між державою та адвокатурою в контексті захисту прав і свобод. **Висновки.** Встановлено, що науково обґрунтований підхід до взаємодії держави та адвокатури є ключовим фактором для забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини. Незважаючи на певну кількість наукових робіт у цій галузі, стан наукової розробленості взаємодії між державою та адвокатурою в сфері захисту прав людини все ще є недостатнім, і вимагає додаткових досліджень та зусиль. Тому цей науковий напрямок потребує активної співпраці між державними органами та адвокатурою для вирішення сучасних правових викликів та проблем. Відзначена важливість наукових експертиз і досліджень у процесі прийняття правових рішень, що стосуються захисту прав та свобод людини. Перспективним є створення платформ для обміну досвідом, спільних наукових проектів, а також співпраці у процесі розробки нових правових ініціатив щодо взаємодії між державою та адвокатурою в контексті захисту прав і свобод.

Ключові слова: взаємодія держави та адвокатури; правове регулювання; захист прав і свобод людини

Problem statement. Due to the increasing importance of human rights protection and freedoms in the modern world, both the state and advocacy play a crucial role in ensuring effective protection and enforcement of legal norms. However, untimely or insufficiently evidence-based interaction between these parties can pose a threat to the effectiveness of the legal system and human rights protection. The problem lies in the potentially inadequate state of scientific development regarding

the interaction between the state and advocacy in the context of human rights protection and freedoms. Lack of well-defined evidence-based approaches, insufficient information exchange between parties, and insufficient attention to research in the field of interaction may hinder achieving a high-quality protection of citizens' rights and freedoms. The article **purpose** to provide a historical and legal overview of the scientific development of the interaction between the state and advocacy in the system of human rights protection and freedoms. The following **methods** were utilized: data collection and analysis of empirical information to obtain specific answers regarding the interaction; comparative analysis to compare experiences and practices of state-legal profession interaction in different countries or regions to identify common trends and differences; historical analysis to study the historical development of the state-legal profession interaction and determine factors that facilitated or hindered their cooperation in the past. **Results.** The article presents an overview of the current state of scientific development of the interaction between the state and advocacy in the field of human rights protection and freedoms, identifying key trends, challenges, and issues existing in this sphere. It reveals deficiencies or gaps in the scientific development of the interaction between the state and advocacy, as well as the significance and impact of scientific expertise in the process of their interaction concerning human rights protection and freedoms. **Conclusions.** It has been established that a scientifically sound approach to the interaction between the state and advocacy is a key factor in ensuring effective human rights protection and freedoms. Despite some research in this area, the state of scientific development of their interaction in the field of human rights protection is still inadequate and requires further research and efforts. Therefore, active cooperation between government agencies and the legal profession is necessary to address modern legal challenges and issues. The importance of scientific expertise and research in the decision-making process regarding human rights protection has been emphasized. Promising prospects include creating platforms for experience sharing, joint scientific projects, and collaboration in developing new legal initiatives concerning the interaction between the state and advocacy in the context of human rights protection and freedoms.

Keywords: *interaction of state and advocacy; legal regulation; protection of human rights and freedoms*

Постановка проблеми

Адвокатура виконує роль ключового джерела правового захисту і забезпечує незалежний та ефективний доступ до юстиції для громадян. При цьому, в самому загальному вигляді взаємодія держави та адвокатури у системі захисту прав і свобод людини здійснюється декількома шляхами, серед яких: 1) забезпечення права на адвоката, коли держава зобов'язана гарантувати право громадян на адвокатську допомогу. Це означає, що кожна особа має право на консультацію та представництво адвоката в суді або перед іншими органами влади; 2) незалежність адвокатури, коли держава повинна забезпечити незалежність адвокатури від впливу зовнішніх сил. Це включає забезпечення незалежного обрання та самоорганізації адвокатських організацій, гарантію безпеки та захисту адвокатів від будь-яких перешкод та загроз у виконанні їхньої професійної діяльності; 3) захист прав та інтересів громадян, коли адвокати виступають в ролі захисників прав та свобод громадян, які потребують правової допомоги. Вони надають юридичну консультацію, представляють клієнтів у суді, допомагають збирати докази та розробляти правові стратегії; 4) участь у правових реформах, коли адвокатура може брати участь у процесі розробки нових законодавчих актів та правових реформ, що стосуються захисту прав і свобод людини. Вони можуть пропонувати зміни до законодавства, вносити свої погляди та експертні оцінки з питань правозахисної політики.

Взаємодія між державою та адвокатурою у системі захисту прав і свобод людини є необхідною для створення справедливої та демократичної правової держави, в якій права громадян ефективно захищені та поважаються.

При цьому, впродовж усього періоду свого функціонування адвокатура вступає у правові відносини з органами влади, іншими суб'єктами владних повноважень, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання та окремими громадянами. Вона діє в межах тих правових норм, які встановила держава з урахуванням тих правових і морально-етичних вимог, які сформовані в професійних організаціях адвокатів та в цілому адвокатському середовищі.

Особливої актуальності взаємодія держави і адвокатури набуває в умовах воєнного стану з 24 лютого 2022 року внаслідок агресії російської федерації проти України. Адвокатура як правозахисна організація надає правову допомогу та здійснює захист прав і свобод людини в усіх сферах суспільного життя, їй доводиться співпрацювати з різним суб'єктами права, але найбільше вона взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування.

Відповідно, означені питання діяльності адвокатури в історичному ракурсі набули належного освітлення в працях науковців. Так, А.В. Козьмич акцентує увагу на тому, що "адвокатура визначається як незалежний інститут громадянського суспільства, публічна корпорація професійних юристів, покликана брати участь у

здійсненні правосуддя і надавати на професійній основі кваліфіковану правову допомогу, виконуючи покладену на неї публічно-правову функцію – контроль за дотриманням державою правових норм, щодо кожного члена суспільства" [1]. О. Коваль пропонує "впорядкувати адміністративно-правові відносини між державою та адвокатурою, а саме: чітко визначити межі втручання держави у діяльність адвокатури; ключовим принципом у взаємовідносинах між державою та адвокатурою має бути незалежність адвокатури від держави; встановити рівноправний характер відносин між державою та адвокатурою; визначити напрями і умови взаємодії між державою та адвокатурою" [2, с.28]. Є.Ф. Шкребець звертає увагу на "іноземний досвід адміністративно-правового забезпечення діяльності адвокатури та адвокатського самоврядування й визначити базові напрями можливого його використання в Україні" [3, с.4]. Саме в цьому ракурсі можна звернути увагу на адвокатуру як інструментарій захисту інтересів, прав і свобод людини та впливу на державну політику шляхом напрацювання комунікаційних стратегій, створення союзів та мереж, навичок ведення переговорів, аналізу політичного середовища, моніторингу та оцінки результатів [4].

Все це свідчить про різноплановість і складність висвітлення діяльності адвокатури в працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Тому *метою* статті є історико-правовий огляд наукової розробленості взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини. Її *новизна* полягає в підходах до вивчення та розуміння взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини, а також практичних рекомендаціях для забезпечення ефективнішої роботи на користь прав людини. *Завданням* статті є визначення наукових засад взаємодії держави та адвокатури в актуалізації захисту прав і свобод людини, зародження, розвитку і становлення сучасної вітчизняної адвокатури.

Наукове підґрунтя взаємодії держави та адвокатури в актуалізації захисту прав і свобод людини

В 1991 році з проголошенням незалежності України в юридичній науці була запроваджена нова спеціальність 12.00.11 – судоустрій; прокурорський нагляд; адвокатура, яка з 1996 року змінилася на спеціальність 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. Відповідно при вищих навчальних закладах створювалися і

спеціалізовані вчені ради із присудження наукових ступенів.

Але питання взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод отримали висвітлення і в інших галузях правознавства за спеціальностями 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень та 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, а також в межах науки цивільного права і процесу, господарського права і процесу, трудового права і права соціального захисту, кримінального права і процесу тощо.

Саме там набули особливої актуалізації проблеми взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини, що пов'язані з дотриманням гарантій адвокатської діяльності, виконанням адвокатських запитів, збереженням адвокатської таємниці та ін., але іноді й негативно відображаються у взаємовідносинах державних органів влади та суб'єктів владних повноважень з адвокатурою щодо забезпечення захисту прав і свобод людини. Зрозуміло, що будь-які "непартнерські" взаємовідносини органів державної влади та інших суб'єктів владних повноважень з адвокатурою суперечать досягненню однієї загальної мети – прийняття законного справедливого рішення, захистити права і свободи людини і законні інтереси юридичних осіб, надати правову допомогу з найбільшою ефективністю.

Інститут української адвокатури наразі стоїть перед нагальною потребою формування певних напрямків подальшого розвитку, що зумовлено наданням Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу, загостренням політичної і соціально-економічної ситуації, російською агресією проти України і тимчасовою окупацією частини території України.

Наукові дослідження сфер адвокатської діяльності свідчать, що в частині забезпечення адвокатської незалежності, виконання адвокатських запитів, неухильного дотримання прав і гарантій адвоката та впровадження європейських стандартів адвокатської діяльності в законодавство України та практичну діяльність адвокатури існують прогалини в чинних нормативно-правових актах. Як зазначає Ю.О. Меліхова, неповна відповідність законодавства міжнародним стандартам у наданні юридичної допомоги; відсутність реалізації принципу рівності сторін у суді; недосконалість механізму надання юридичної допомоги; відсутність правового регулювання діяльності адвокатів за кордоном;

нестача системи підготовки та перепідготовки адвокатів; залежність адвокатських утворень від діяльності органів влади; нестача самостійного корпоративного регулювання адвокатських утворень; відсутність реальної незалежності адвокатів [5, с.160], порушення гарантій адвокатської таємниці, загрози недоторканості адвокатів і посягання на їх життя, здоров'я, честь і гідність стали темами наукових досліджень у сфері адвокатської діяльності, зокрема, взаємовідносин держави та адвокатури в захисті прав і свобод людини.

Дослідження таких вчених набули комплексного характеру, вийшли за межі правовідносин у площині захисту прав і свобод людини, зачепили широкий спектр адвокатської і державної діяльності, взаємодії адвокатури з державою та з іншими суб'єктами права в різних сферах суспільного життя. До того ж, зміни в суспільно-політичному житті України за роки незалежності, європейський вибір подальшого розвитку Української держави, захист її суверенності, незалежності і недоторканості, протидія російській агресії і пропаганді обумовили актуальність нових наукових досліджень історії становлення української державності і права.

Слід зазначити, що значна кількість наукових праць з проблем становлення і розвитку адвокатури зосереджена на адвокатурі незалежної України, її становленні, функціонуванні, перспективах розвитку в сучасності і на майбутнє. Зокрема, на українських землях, у тому числі й правовідносин з органами державної влади, присвячена питанням захисту людини в минулі часи за різних політичних режимів, у Древньо-Київській державі, в Литовсько-польську добу, в період Гетьманщини і Запорозької Січі, на українських землях, що входили до складу Російської імперії, в роки національно-визвольних змагань українського народу (1917-1921), в Радянській Україні.

Національна асоціація адвокатів України постійно підтримує наукові дослідження з питань історії адвокатури, взаємовідносин з державою, сучасної діяльності адвокатури. В її складі (НААУ) створено Центр досліджень адвокатури і права, яким керує І. Василик, автор наукових праць з історії адвокатури на українських землях, серед яких "Адвокатура та сучасна юридична освіта: шляхи вдосконалення і розвитку" (2021), "Адвокатура і дипломатія: два фронти державотворення" (2022), "Правила адвокатської етики в історичній перспективі" (2022) та інші.

Науково-методичний Центр досліджень ад-

вокатури і права НААУ утворено Радою адвокатів України 6 квітня 2013 року, і тоді ж, рішенням РАУ від 6 квітня 2013 р. № 120 було затверджене Положення про Центр. Центр співпрацює з іншими науковими центрами, науковими інститутами, вищими навчальними закладами, правничими і громадськими організаціями України та зарубіжними, з вченими, які досліджують адвокатську діяльність і стан захисту прав і свобод людини і громадянина.

Науково-дослідна діяльність Центру спрямована на:

- ініціювання та впровадження в навчальний процесу комплексних наукових досліджень у галузі адвокатури і права України;
- дослідження і популяризацію діяльності української адвокатури та її історії;
- дослідження, систематизацію і популяризацію серед адвокатів знань про сучасні науки, громадські осередки, використання їхніх доробок для професії;
- участь у загально-національних та міжнародних науково-освітніх проектах та заходах;
- випуск фахового журналу, внесеного до реєстру наукових видань;
- наукові консультації для осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно;
- надання наукових проектів для здійснення наукових розробок [6].

У 2020 році Центром видані монографії Я. Файзуліна "Президент УНР Андрій Лівіцький: адвокат і політик на тлі епохи" та Б. Савчука "Адвокатська, економічна і громадська політична діяльність Степана Федька (1861-1937)" й п'ять науково-довідкових видань з історії адвокатської діяльності. В 2017 році Центр досліджень адвокатури і права презентував книги з історії адвокатури періоду Гетьманщини: "Адвокати в судочинстві ранньомодерної української держави Гетьманщини" та "Церковні адвокати України кінця 17-18 століття у захисті Православної церкви в умовах російського централізму" та започаткував серії видань: "Нариси з історії адвокатури України - Адвокатська біографіка" та "Загальна історія адвокатури".

Монографія "Адвокати в судочинстві ранньомодерної української держави Гетьманщини" В. Брехуненка та І. Синяка характеризує діяльність адвокатів періоду Гетьманщини та їх внесок в історію української адвокатури як авторитетних фахівців та реформаторів [7]. Зокрема, аналізується законодавче поле адвокатської діяльності, досліджені функції адвокатів у правовому процесі, з'ясовано персональний склад

та соціальне походження адвокатів, особливості адвокатської практики того часу.

В статті І. Синяка "Судові дебати адвокатів Гетьманщини, як джерело вивчення бібліографістики та генеалогії неурядової старшини з фонду Ніжинського полкового суду" [8] показано становлення адвокатської спільноти Гетьманщини із писарів, козаків, дрібних урядовців. В цілому, наукові дослідження І. Василик, В. Брехуненко, І. Синяка показують, що на українських землях адвокатура діяла задовго, починаючи з XVI–XVIII століть, до того як вона була дозволена в 1864 році в Російській імперії.

Питання становлення та діяльності адвокатури в Україні в кінці XIX – початку XX століття розглянуті Є.С. Дурновим, який наголошує, що в процесі розвитку і удосконалення інституту адвокатури та адвокатської діяльності в сучасній Україні вагоме місце займають історико-правові порівняльні дослідження, які спрямовані на вивчення і удосконалення історичного досвіду становлення й розвитку інституту адвокатури в Україні. Він зазначає, що в Україні, як у будь-якій європейській державі, необхідно забезпечити можливість сучасної та кваліфікованої юридичної допомоги професійними адвокатами, особливо у сфері кримінального судочинства, в умовах створення сучасної судової системи та подальшого продовження реформування важливих сфер суспільного життя [9].

До того ж, на сучасному етапі значно підвищується значення порівняльно-правового (компаративістського) методу дослідження щодо окреслення процесу розвитку взаємодії держави і адвокатури, розвитку національного та світового законодавства про адвокатську діяльність. Автори-дослідники проблем взаємодії держави і адвокатури в системі захисту прав і свобод людини, переважно самі є адвокатами й використовують методи особистого спостереження, опитування, інтереси, вивчення громадської думки про адвокатську діяльність та інші методи, які потребують особистої участі дослідника.

При цьому, переважна більшість наукових праць стосовно взаємодії держави і адвокатури була опублікована до прийняття Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність". У наукових дослідженнях розвитку взаємодії держави і адвокатури бракує аналізу історичних етапів та процесів становлення української адвокатури в системі права різних країн, до яких входили українські землі в певні історичні періоди, не розглянуті система української адвокатури та системи сусідніх країн та їхні взаємовпли-

ви, внесок адвокатів – провідних вчених, політиків, державних і громадських діячів у становлення української державності, зокрема, Української Народної Республіки, Західноукраїнської народної республіки, Української держави П. Скоропадського, становлення і розвиток сучасної України, розпочинаючи з моменту проголошення незалежності та всього процесу підготовки українського суспільства до прийняття цього історико-правового рішення. Не досліджена належним чином, на нашу думку, діяльність юридичних товариств, об'єднань адвокатури в другій половині XIX – початку XX століття, діяльність юридичних факультетів та студентських правничих гуртків, в лавах яких готувалися майбутні адвокати. Залишається малодослідженою діяльність адвокатів у видавничій справі, особливо залишилися поза увагою вчених-дослідників роль і місце адвокатури в радянські часи, коли вона діяла під жорстким контролем держави.

Зародження, розвиток і становлення наукових засад сучасної адвокатури

Ю.О. Сердюк зауважує, що ознаки соціального захисту як захисту особистості виникли в давні часи. Починаючи з особистої добродійності, захист нужденних здійснювався у формі особистої та громадської добродійності. За часів Київської Русі було поширене таке явище як громадська благодійність, а Уставом князя Володимира 966 року його піддані були зобов'язані віддавати десяту частину свого доходу на утримання монастирів, церков, богодільень, лікарень і мандрівних нужденних. Це перший законодавчий акт, який встановлює право "призрення" бідних і надання його духівництву, яке брало на себе турботу та піклування про "больних, увічних і богодільних" [10, с.2].

Впродовж XVI–XVIII ст. на українських землях діяли релігійно-національні організації – братства, які об'єднували заможних міщан, ремісників, торговців, православне духовенство та надавали допомогу збіднілим і хворим членам своїх об'єднань. Це був час пробудження та відродження національної свідомості українського народу. Зокрема, за часів існування Запорізької Січі братства та їх осередки висловлювали клопотання і турботу і в місцевих органах влади, що ще не можна назвати адвокатськими послугами чи правовим захистом, який здійснювала адвокатура пізніше, але в надрах системи соціального захисту, який був притаманний українському суспільству визрівали такі якості

як потреба допомоги, захистити, упорядкувати відносини між людьми на основі справедливості і правди.

Зародження і розвиток адвокатури на нинішніх українських землях розпочалося з введенням письмових законів, створенням постійної правової системи. Фактичне становлення інституту адвокатури на українських землях відбулося у литовсько-польську добу XVI–XVIII ст. Вже в Першому Литовському Статуті (1529 р.) допускалися в судовому засіданні "заступництва у речах" і "приятель", у Другому Литовському Статуті (1566 р.) – "речник", "умовлений", "поручник", Третій Литовський Статут (1588 р.) містив розвинуту систему ознак злочинів і покарання за їх вчинення і допускав в судовому процесі участь захисника. Зародження адвокатури на українських землях досліджувалось І. Василюком у роботах "Інститут адвокатури України: становлення функції, особливості" та "Сторінки української адвокатури в історичній ретроспективі" (2014 р.).

Адвокат і суддя Є.В. Васильовський в другій половині XIX ст. у роботі "Організація адвокатури" писав, "що адвокатура подібно до всіх соціальних інститутів, не виникає одразу в цілком організованому вигляді, а утворюється спочатку у вигляді незначного зародка, який може за сприятливих умов формуватися і досягти певного розвитку". Вчений, працюючи в Новоросійському (нині Одеському) університеті ім. І. Мечнікова) досліджував проблеми правозахисної діяльності адвокатури. Він у 895 р. видав монографію "Основні питання адвокатської етики" та низку підручників і монографій з питань цивільного права, цивільного судочинства, участі адвоката (присяжного повіреного) в судовому процесі; публікувався в "Журналі Санкт-Петербурзького юридичного суспільства", "Журналі Міністерства юстиції" та закордонних наукових виданнях.

У дослідженні адміністративно-правового статусу органів адвокатського самоврядування В.А. Гвоздів звертає увагу на "зростання потреби фізичних і юридичних осіб в отриманні кваліфікованої правової допомоги. Натомість це призвело до зростання кількості адвокатів та їх затребуваності. Якщо станом на 2014 р. у лавах адвокатської спільноти перебувало 28019 осіб, то у листопаді 2019 р. – вже 53202" [11]. В.В. Решота в роботах "Застосування джерел адміністративного права в судочинстві України" [12] та "Набуття права на заняття та здійснення адвокатської діяльності" [13] наголошував на ва-

гомості порядку набуття права на заняття адвокатською діяльністю та основних організаційних форм та видів адвокатської діяльності, загальних етичних засадах відносин між адвокатами, адвоката з судом, органами державної влади та іншими учасниками правовідносин.

Вагоме місце у наукових дослідженнях О.Д. Святоцького щодо розвитку та сучасного правового положення інституту адвокатури займають роботи "Застосування і розвиток радянської адвокатури (історико-правовий аспект)" (1987 р.), "Адвокатура в юридичному механізмі захисту прав громадян (історико-правове дослідження)" (1995 р.), "Адвокатура: історія і сучасність" (1997 р.), "Історія держави і права України" (2000 р.), "Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката" (2009 р.), "Класифікаційний (адвокатський) іспит в 17 книгах" (2017 р.), "Право інтелектуальної власності. Академічний курс" (2007 р.), "Велика українська юридична енциклопедія у 20 т., Т. 3. Загальна теорія права" (2018 р.).

Вагоме місце з дослідження стандартів організації та професійної діяльності адвокатури займають роботи В.О. Святоцької, серед яких "Специфіка правового статусу адвоката та проблемні питання його участі в господарському процесі: аналіз українського законодавства й адвокатської практики" (2015 р.), "Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження" (2019 р.), присвячені порівняльним дослідженням стандартів організації та професійної діяльності адвокатури, оцінці їхніх подібностей та відмінностей у різних правових системах.

Т.Б. Вільчик досліджує питання взаємодії держави і адвокатури, гарантії дотримання законності, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність адвокатів. Відомими є такі її роботи, як "Гарантії дотримання принципу конфіденційності в адвокатській діяльності (порівняльний аналіз законодавства Європейського Союзу та України)" (2015 р.), "Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів" (2022 р.), "Конституційно-правовий статус адвокатури України" (2015 р.), "Адвокатура та судова влада: характер взаємовідносин" (2014 р.), "Адвокатура і держава: взаємодія й забезпечення прав і законних інтересів громадян" (2014 р.), навчально-методичний посібник "Теорія адвокатури" (2020 р.), "Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України" (2016 р.) та інші.

І.М. Сопілко відома роботою "Місце та роль сучасної адвокатури України в правозахисному механізмі" (2012 р.), Я.В. Тацій – "Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина" (2002 р.), Т.В. Курило – "Адвокат як суб'єкт надання правової (правничої) допомоги" (2018 р.), С.С. Бичкова та А.В. Чурпита – "Адвокат як учасник цивільних процесуальних правовідносин" (2015 р.), І.Я. Семенюк – "Моральні засади діяльності адвокатури: теоретико-правовий аспект" (2015 р.), П.В. Хотенець – "Правовий статус адвоката в Україні" (2002 р.).

М.В. Шпак вивчав "Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката у цивільному процесі України" (2017 р.), В.О. Святоцька – "Наближення стандартів організації та діяльності адвокатури України до загальноєвропейських" (2019 р.), С. Антонюк – "Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката у цивільному судочинстві України" (2019 р.), Н.М. Бакаянова – "Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація" (2016 р.), С.Ф. Сафулько – "До питання реалізації світових стандартів адвокатури в українській практиці" (2011 р.), Л.І. Бойко – "Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів" (2015 р.).

Н.М. Бакаянова обґрунтовує необхідність виокремлення науки – адвокатології, формує авторське визначення її предмету та структури, системи та методології, особливу увагу приділяє дослідженню функціональних основ діяльності адвокатури України, визначає, що основною функцією адвокатури є надання правової допомоги, а додатковими – участь у формуванні визначених законодавством органів та участь у здійсненні ними повноважень. Відомими є її наукові праці "Адвокатура: минуле та сучасність" (2013 р.), "Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система" (2017 р.), "Адвокатура в трудах професора В.В. Долежана" (2018 р.), "Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація" (2016 р.), "Актуальні проблеми регулювання адвокатської діяльності", "Адвокатура в системі надання безоплатної правової допомоги", "Адвокатська етика", "Про сутність та межі адвокатської незалежності" (2020 р.), "Форми організації адвокатської діяльності та їх правове регулювання" (2017 р.), "Чесність та добропорядна репутація адвоката" (2019 р.), "Проблеми реалізації конституційної реформи щодо представництва органів держави та органів місцевого самовряду-

вання в судах" (2019 р.), "Регіональні палати адвокатів та інші пропозиції реформування адвокатури" (2018 р.), "Предмет, об'єкт та методологія науки про адвокатуру" (2020 р.), де вона досліджує питання розвитку адвокатури, принципи адвокатської діяльності, функції адвокатури, перспективи реформування адвокатури та її взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування в системі забезпечення захисту прав і свобод людини.

М.Р. Аракелян звертає увагу на складність процесу перетворення вітчизняної правової системи і її адаптації до постійно змінливих соціально-економічним і політичним умовам, що потребує порівняльно-правового аналізу законодавства України і Європейського Союзу в роботах "Теоретико-методологічні аспекти порівняльного вивчення адвокатури" (2008 р.), "Ефективність права як фактор, визначаючий стан правозахисної діяльності держави (теоретичний аспект)" (2011 р.), "Адвокатура України – інститут громадянського суспільства: правова природа" (2013 р.), "Правозахисна діяльність сучасної української держави (загальнотеоретичний аспект)" (2013 р.). В роботі "Правозахисна діяльність адвокатури теоретико-правовий ресурс" (2018 р.) вчений представив авторську концепцію сучасного розвитку правозахисної діяльності в контексті становлення громадянського суспільства і правової держави в Україні, розкрив правову природу адвокатури України, її взаємовідносини з державою на принципах верховенства права, незалежності і самоврядування. Дослідник приділив увагу й історико-правовим аспектам становлення адвокатури на українських землях у роботах "Розвиток інституту судового представництва у Великому князівстві Литовському" (2009 р.), "Вплив судової реформи 1864 року на становлення інституту адвокатури" (2020 р.), де він показав, що на українських землях, що входили до складу інших країн при функціонуванні чужого законодавства формувалися традиції і досвід майбутньої української адвокатури. М.Р. Аракелян досліджує роль і місце адвокатури України в євроінтеграційних процесах. – "Ефективність правозахисної системи – фактор євроінтеграційних процесів в Україні" (2019 р.), "Доступ до правосуддя, як один із головних принципів правозахисної діяльності сучасної української держави" (2015 р.), "Право на безоплатну правову допомогу: нормативно-правові основи" (2014 р.), "Інститут адвокатури в правозахисній системі України: теоретико-правовий аспект" (2014 р.), де комплекс-

но розглянуті проблеми діяльності адвокатури в системі захисту прав і свобод людини в умовах євроінтеграційного вибору Української держави.

І.Я. Семенюк в роботі "Моральні засади діяльності адвокатури: теоретико-правовий аспект" здійснює теоретико-правовий аналіз основних закономірностей та особливостей формування моральних засад діяльності інституту адвокатури, проаналізований досвід адвокатури країн Європейського Союзу та можливості його використання в Україні. С.С. Калинюк у роботі "Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу" розглянув конституційно-правові засади організації і самоврядування адвокатури України та її роль і місце в механізмі реалізації права на правову допомогу.

В цілому, схвалення Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів [14], затвердження Національної стратегії у сфері прав людини [15], оновлення Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України [16], внесення змін до Конституції України щодо правосуддя та запровадження "монополії" адвокатів на представництво [17], низка законопроектів, внесених до Верховної Ради України стосовно діяльності адвокатури, активізували наукові дослідження в сфері захисту прав і свобод людини адвокатськими можливостями та подальшого формування адміністративно-правового статусу адвокатури як незалежної самоврядної організації. Це роботи О. Ковалю "Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури України" [2], Н.А. Месрович "Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності в Україні" [18], Є.Ф. Шкребець "Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі" [3], М.В. Завального "Адвокатура як суб'єкт правоохорони в Україні" [19], "Адвокатура в системі недержавних суб'єктів правоохорони України" [20] та інші.

А.В. Козьмініх в роботі "Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства" [1] було показано, що адвокатура, як незалежна громадянська організація, певною мірою покликана виконувати роль гаранта в дотриманні суб'єктивних прав громадян і організацій, що зумовило зростаючий інтерес до адвокатської діяльності, викликало суспільну потребу у фахівцях цієї професії. Автором доведено, що не дивлячись на розмаїття

органів і осіб, що надають кваліфіковану юридичну допомогу, жоден із цих органів не може замінити адвокатуру, оскільки діяльність адвокатури носить універсальний характер.

А.М. Бірюкова в роботах "Адвокатура України в умовах глобалізації" (2012 р.), "Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації" (2019 р.) [21] розвиває науку про адвокатуру, про її роль і місце в кримінальному процесі, шляхи удосконалення адвокатської професії, та пропонує низку інновацій по наближенню практики адвокатської діяльності до європейських стандартів.

Таким чином, варіанти рішень проблем правовідносин держави і адвокатури взагалі і, зокрема, в сфері захисту прав і свобод людини, лежать в площині удосконалення законодавства, регламентуючого адвокатську діяльність, підготовки адвокатів як фахівців, глибоко і всебічно знаючих законодавство і здатних його використовувати і формувати свідомість громадянського суспільства і місця адвокатури в системі правової допомоги. Саме через це, на нашу думку, в Україні склалися засадничі умови формування окремої галузі юридичної науки про адвокатуру – *адвокатологія*.

Н. Бочуляк зауважує, що "створення у системі правничої науки, осібною галузевою наукою про адвокатуру є, по суті, наслідком об'єктивних процесів прогресивного розвитку правничої науки, інтеграційними запитами правничих науково-теоретичних знань про адвокатуру" [22]. Н.М. Бакаянова, досліджуючи питання розвитку науки про адвокатуру, визначає "поняття об'єкта, предмета адвокатології, її методологію. Об'єктом адвокатології є адвокатура та діяльність адвокатів, предметом – закономірності діяльності адвокатів, їхні професійні інтереси, формування вимог суспільства до адвокатів, розвиток інституту адвокатури, особливості адвокатського самоврядування. Методологія науки про адвокатуру складає її концептуальну основу, є її фундаментом, містить витоки та умови формування теорії адвокатури, характеризує її предмет, функції та завдання" [23, с.3-9].

Поняття "адвокатологія" містить латинську дефініцію (*advoco* – запрошую, *advocates* – той, кого запросили) та грецьку (*logos* – вчення, слово) і, враховуючи, що це поняття уже включене до понятійно-категорійного апарату юридичної науки, можна погодитись, що адвокатологія має право на використання в системі правових наук і очікує свого визнання в правовій і законодавчій термінології.

Висновки

1. Науково обґрунтований підхід до взаємодії держави та адвокатури є ключовим фактором для забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини. Незважаючи на певну кількість наукових робіт у цій галузі, стан наукової розробленості взаємодії між державою та адвокатурою в сфері захисту прав людини все ще є недостатнім, і вимагає додаткових досліджень та зусиль. Тому цей науковий напрямок потребує активної співпраці між державними органами та адвокатурою для вирішення сучасних правових викликів та проблем.

2. Відзначена важливість наукових експертиз і досліджень у процесі прийняття правових рі-

шень, що стосуються захисту прав та свобод людини. Перспективним, наприклад, є створення платформ для обміну досвідом, спільних наукових проектів, а також співпраці у процесі розробки нових правових ініціатив щодо взаємодії між державою та адвокатурою в контексті захисту прав і свобод.

Конфлікт інтересів

На думку автора, конфлікт інтересів відсутній.

Вираз вдячності

Стаття підготовлена відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету внутрішніх справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козьмич А. В. Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса, 2008. 17 с.
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1499>
2. Коваль О. Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення реформи адвокатури в Україні. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2020. № 1–2. С. 21–29.
<http://doi.org/10.33287/11203>
3. Шкребець Є. Ф. Адвокатура України: адміністративно-правове забезпечення діяльності на сучасному етапі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 18 с.
<http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12475/2/aref-Shkrebec.pdf>
4. Advocacy & Policy Influencing: strategy and skills. https://www.mdf.nl/courses-categories/advocacy-policy-influencing-strategy-skill?gclid=Cj0KCQjwiI0mBhDjARIsAP6YhSVb8NHxxxbyHRITZOuY6KaITdqRWqN6quCpaxh6FAGB_Y3jCgXvBa4aAucHEALw_wcB
5. Меліхова Ю. О. Основні проблеми та напрями вдосконалення інституту адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 159–165.
6. Національна асоціація адвокатів України.
https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_асоціація_адвокатів_України
7. Брехуненко В., Сняк І. Адвокати в судочинстві ранньомодерної української держави Гетьманщини. Київ: Вид-во КВІЦ, 2017. 432 с.
8. Сняк І. Л. Судові дебати адвокатів Гетьманщини, як джерело до вивчення біографістики та генеалогії неурядової старшини (з фонду Ніжинського полкового суду ЦДІАК України). *Гілея: Науковий вісник. Спецвипуск: Історичні науки*, 2018. С. 78–82.
9. Дурнов Є. С. Адвокатура в Україні: історико-правове дослідження (кінець XIX–XX ст.): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2018. 236 с.
10. Статут Вяликага княства Літоускоко. 1588 року, розд. 12. Арт. 2.
https://uk.wikisource.org/wiki/Статут_Великого_князівства_Литовського_1588_року
11. Гвоздій В. А. Адміністративно-правовий статус органів адвокатського самоврядування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 20 с.
12. Решота В. В. Набуття права на заняття та здійснення адвокатської діяльності. Львів, 2021.
<https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/RP-Nabuttia-prava-na-zaniattia-ta-zdiy-snennia-advokatskoi-diialnosti.pdf>
13. Решота В. В. Застосування джерел адміністративного права в судочинстві України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 473 с.
14. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015.
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>
15. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015. <https://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364>

16. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України 26.05.2021 № 2147-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2017. № 48. Ст. 436.
17. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.
18. Меєрович Н. А. Адміністративно-правове регулювання адвокатської діяльності України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2014. 21 с.
19. Завальний М. В. Адвокатура в системі недержавних суб'єктів правоохорони України. *Форум права*. 2017. № 3. С. 47–52. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_3_10
20. Завальний М. В. Адвокатура як суб'єкт правоохорони в Україні: міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 6–7 жовтня 2017). Харків, 2017. С. 41–43.
21. Бірюкова А. М. Правовий статус адвоката і адвокатури: вітчизняна модель у контексті процесів глобалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2019. 36 с.
22. Бочуляк Н. Адвокатологія як науково-теоретична основа розвитку адвокатського самоврядування. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18357/5.pdf>
23. Бакаянова Н. М. Предмет, об'єкт та методологія науки про адвокатуру. *Актуальні проблеми держави і права*. 2016. Вип. 76. С. 3–9.

REFERENCES

1. Kozminykh, A. V. (2008). *Rol instytutu advokatury v realizatsiyi pravozakhysnoyi funktsiyi hromadyansko-ho suspilstva* [The role of the advocacy institute in implementing the human rights function of civil society]. Extended abstract of candidate's thesis (23.00.02). Odesa (in Ukr.). <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1499>
2. Koval, O. (2020). Suchasnyy stan administratyvno-pravovoho zabezpechennya reformy advokatury v Ukraini [The current state of administrative and legal support for the reform of the bar in Ukraine]. *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu*, (1–2), 21–29. <http://doi.org/10.33287/11203> (in Ukr.).
3. Shkrebets, YE. F. (2016). *Advokatura Ukrainy: administratyvno-pravove zabezpechennya diyalnosti na suchasnomu etapi* [Bar of Ukraine: administrative and legal support of activities at the current stage]. Extended abstract of candidate's thesis (12.00.07). Kharkiv. <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12475/2/aref-Shkrebec.pdf> (in Ukr.).
4. Advocacy & Policy Influencing: strategy and skills. https://www.mdf.nl/courses-categories/advocacy-policy-influencing-strategy-skill?qclid=Cj0KCQjwiIOMBhDjARIsAP6YhSVb8NHxxxbyHRITZOuY6KaITdqRWqN6quCpaxh6FAGB_Y3jCgXvBa4aAucHEALw_wcB
5. Melikhova, YU. O. (2017). Osnovni problemy ta napryamy vdoskonalennya instytutu advokatury v Ukraini na suchasnomu etapi rozvytku [The main problems and directions of improvement of the Institute of Advocacy in Ukraine at the current stage of development]. *Yevropeyski perspektyvy*, (2), 159–165 (in Ukr.).
6. *Natsionalna asotsiatsiya advokativ Ukrainy* [National Association of Lawyers of Ukraine]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Національна_асоціація_адвокатів_України (in Ukr.).
7. Brekhunenکو, V., & Synyak, I. (2017). *Advokaty v sudochynstvi rannomodernoyi ukrayinskoyi derzhavy Hetmanshchyny* [Lawyers in the judiciary of the early modern Ukrainian state of Hetmanship]. Kyiv: Vydvo KVITS (in Ukr.).
8. Synyak, I. L. (2018). Sudovi debaty advokativ Hetmanshchyny, yak dzherelo do vyvchennya biohrafistyky ta henealohiyi neuryadovoyi starshyny (z fondu Nizhynskoho polkovoho sudu TSDIAK Ukrainy) [Court debates of the lawyers of the Hetmanship as a source for the study of the biography and genealogy of the non-governmental foreman (from the fund of the Nizhyn Regimental Court of the Ukrainian Central Military Commission)]. *Hileya: Naukovyy visnyk. Spetsvyпуск: Istorychni nauky*, 78–82 (in Ukr.).
9. Durnov, YE. S. (2018). *Advokatura v Ukraini: istoryko-pravove doslidzhennya (kinets 19–20 st.)* [Advocacy in Ukraine: historical and legal research (end of the 19th–20th centuries)]. Doctor's thesis (12.00.01). Kharkiv (in Ukr.).
10. *Statut Vyalykaha knyastva Litouskoko. 1588 roku, rozd. 12. Art. 2* [Statute of the Grand Duchy of Litousskoko. 1588, ch. 12. Art. 2]. https://uk.wikisource.org/wiki/Статут_Великого_князівства_Литовського_1588_року (in Ukr.).
11. Hvozdyi, V. A. (2020). *Administratyvno-pravovyy status orhaniv advokatskoho samovryaduvannya* [Administrative and legal status of self-governing bodies of lawyers]. Extended abstract of candidate's thesis (12.00.07). Тернопіль (in Ukr.).

12. Reshota, V. V. (2021). *Nabuttya prava na zanyattya ta zdiysnennya advokatskoyi diyalnosti* [Acquiring the right to practice and practice as a lawyer]. Lviv. <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/RP-Nabuttya-prava-na-zaniattia-ta-zdiy-snennia-advokatskoi-diiialnosti.pdf> (in Ukr.).
13. Reshota, V. V. (2019). *Zastosuvannya dzherel administratyvnoho prava v sudochynstvi Ukrainy* [Application of sources of administrative law in the judiciary of Ukraine]. Doctor's thesis (12.00.07). Lviv (in Ukr.).
14. *Pro Stratehiyu reformuvannya sudoustroyu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 roky* [About the Strategy for Reforming the Judiciary, Judiciary and Related Legal Institutions for 2015–2020]. Ukaz Prezydenta Ukrainy (20.05.2015 No. 276/2015). <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (in Ukr.).
15. *Pro zatverdzhennya Natsionalnoi stratehiyi u sferi prav lyudyny* [On the approval of the National Strategy in the field of human rights]. Ukaz Prezydenta Ukrainy (25.08.2015 No. 501/2015). <https://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364> (in Ukr.).
16. Pro vnesennya zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv [On amendments to the Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other legislative acts]. *Zakon Ukrainy* (26.05.2021 No. 2147-8). *Vidomosti Verkhovnoyi rady Ukrainy*, 2017, (48), 436 (in Ukr.).
17. Pro vnesennya zmin do Konstytutsiyi Ukrainy (shchodo pravosuddya) [On amendments to the Constitution of Ukraine (regarding justice)]. *Zakon Ukrainy* (02.06.2016 No. 1401-8). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (28), 532 (in Ukr.).
18. Meyerovych, N. A. (2014). *Administratyvno-pravove rehulyuvannya advokatskoyi diyalnosti Ukrainy* [Administrative and legal regulation of the legal profession of Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis (12.00.07). Kharkiv (in Ukr.).
19. Zavalnyy, M. V. (2017). Advokatura v systemi nederzhavnykh subyektiv pravookhorony Ukrainy [Advocacy in the system of non-state law enforcement entities of Ukraine]. *Forum prava*, (3), 47–52. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_3_10 (in Ukr.).
20. Zavalnyy, M. V. (2017). Advokatura yak subyekt pravookhorony v Ukraini [Bar as a subject of law enforcement in Ukraine]. In: *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya* (m. Kharkiv, 6–7 zhovtnya 2017). Kharkiv (s. 41–43) (in Ukr.).
21. Biryukova, A. M. (2019). *Pravovyy status advokata i advokatury: vitchyznyana model u konteksti protsesiv hlobalizatsiyi* [Legal status of the lawyer and the legal profession: domestic model in the context of globalization processes]. Extended abstract of doctor's thesis (12.00.10). Kyiv (in Ukr.).
22. Bochulyak, N. *Advokatolohiya yak naukovo-teoretychna osnova rozvytku advokatskoho samovryaduvannya* [Advocacy as a scientific and theoretical basis for the development of lawyer self-government]. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18357/5.pdf> (in Ukr.).
23. Bakayanova, N. M. (2016). Predmet, obyekt ta metodolohiya nauky pro advokaturu [Subject, object and methodology of the science of advocacy]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, (76), 3–9 (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
 Форум права: 75 pp. 89–99 (2).

Related identifiers:
 10.5281/zenodo.7699533
http://forumprava.pp.ua/files/089-099-2023-2-FP-Bandurka_8.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_2_8.pdf

License (for files):
[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 12.06.2023
Accepted: 07.07.2023
Published: 20.07.2023
Available online: 20.07.2023

Cite as:

Бандурка, С. С. (2023). Стан наукової розробленості взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини. *Форум Права*, 75(2), 89–99. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699533>

Bandurka, S. S. (2023). Stan naukovoyi rozroblenosti vzayemodiyi derzhavy ta advokatury v systemi zakhystu prav i svobod lyudyny [The State of Scientific Development of Interaction Between the State and Advocacy in the System of Human Rights and Freedoms Protection]. *Forum Prava*, 75(2), 89–99. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699533>